

Ils blers tschiervs èn ina sfida per la chatscha grischuna

■ (cc) Il dumber da tschiervs che ha passentà l'enviern en il Grischun ha cuntanschi la marca da 15 000 animals ed uschia la grondezza anc supportabla. Cun la chatscha duain vegnir evitadas consequenzas negativas per il spazi da viver, ma er per ils animals sezs. Sche la chatscha vegn impedida u sch'ella impedescha sasezza da regular l'effectiv da selvaschina pateschan er ils guauds da protecziun. Bleras chatschadras e blers chatschaders van a chatscha or da gust ed or da passiuin. La chatscha sa legitimescha però pir sch'ella vegn chapida sco obligaziun e sco incumbensa e sch'ella vegn er exequida en questa moda. Mo sch'ils «effectivs da selvaschina productivs» (tschiervs, chavriels, chamutschs en las regiuns bassas, capricorns en Engiadina, portgs selvadis en il Grischun dal sid) vegnan regulads en lur grondezza dastgan vegnir chatschads effectivs e spezias che na chaschunassan strusch conflicts er senza chatscha (chamutschs en las muntognas, capricorns en zonas alpinas, lieurs, giaglinas selvadias ed andas).

L'utilisaziun persistenta stat en il center

Che tut las spezias da selvaschina gronda vivan oz en il Grischun sto vegnir engrazià oravant tut ad ina legislaziun federala e chantunala da chatscha e da guaud solida dapi l'onn 1875. Perquai ch'ils effectivs da selvaschina èn sa remess han las mesiras da protecziun restrictivas sco la limitaziun da la chatscha a 17 dis en il settember e la protecziun dals animals giuvens e dals animals-mamma tar ils tschiervs e tar ils chavriels stuì vegnir remplazzadas tras pussaivladads da chatscha supplementaras e tras ina chatscha selectiva dals animals giuvens e dals animals-mamma la fin d'atun. La chatscha speziala è organisada sco cumpletaziun. Ella na concurrenzcha betg la chatscha auta tradiziunala, mabain garantescha a quella schizunt in success da chatscha grond e persistent. Uschia è il dumber da tschiervs sajettads il settember quasi sa redublà dapi l'introducziun da las chatschas spezialas l'onn 1972. Ultra da quai garanteschian ellas che la regulaziun necessaria ha propri success.

La recreaziun dals effectivs da selvaschina ha dentant er avert ulteriuras pussaivladads da chatscha novas. Uschia ha pudì vegnir sajettà il 20 000avel capricorn dapi l'introducziun da la chatscha sin capricorns (1977). Ils ultims 40 onns èsi gartegià da regular tant ils tschiervs sco er ils capricorns tenor puntgs da vista da la biologia da la selvaschina e da resguardar en quest connex uschè bain sco pussaivel las tradiziuns dal sistem da patenta sco er da la protecziun da la natira. Il Parc Naziunal Svizzer da renum internaziunal ed il capricorn alpin ch'è anc adina proteggi en Svizra èn models da success da la protecziun moderna da la natira, er perquai che la chatscha grischuna da patenta ha gidà a schliar conflicts ch'èn naschids pervia da la protecziun totala.

Chatscha sin tschiervs che resguardan lur bainesser è pretensiusa

Il tschierv è in animal selvadi ch'è en cas da s'adattar bain e che sa reproducescha er fitg bain. Ina regulaziun che resguarda il bainesser dals tschiervs è la prova da vardad per mintga sistem da chatscha. Il tschierv è intelligent, ha ina lunga vita, è robust e fitg movibel ed è en cas da far lungs viadis. Experiences negativas vegnan tradidas tranter ils animals en moda effizienta. Uschia pon vegnir stabilidas tradiziuns. Il tschierv è sa sviluppa – en il

Per prevenir a donns en l'agricultura ed il forestalesser sto il dumber da tschiervs vegnir reduci marcantamain.

FOTO J. DIENER

decurs da l'evoluziun – ensemen cun il luf. Perquai n'èsi er betg sorprendent ch'el po s'adattar er als chatschaders moderns.

Ils effectivs da tschiervs èn puspè creschids cuntinuadamain ils ultims onns ed han cuntanschi questa primavaira il cunfin da 15 000 animals. Da questa avischinaziun al cunfin da la capacitad dal spazi da viver resulta ch'ils animals van pli savens a finir sco selvaschina disgraziada, ch'il spazi da viver vegn surdavrà e ch'i dat pli savens conflicts cun l'agricultura, cun l'economia d'alp e cun la selvicultura. La finamira da la planisaziun da la chatscha sin tschiervs è quella da stabilisar l'effectiv e da reducir quel regionalmain. Ils tschiervs che han vivì questa primavaira en il Grischun èn sa multipligads per almain in terz. Uschia sto l'effectiv vegnir reduci per almain 5000 animals ils proxims 10 mais sch'el na duai betg pli crescer vinavant. A questa regulaziun sto la chatscha grischuna da patenta contribuir la part la pli impurtanta sch'ella vul ademplir sia incumbensa conform a l'incarica. Il plan da prelevaziun prevesa la sajettada da 4645 tschiervs, 185 dapli che l'onn precedent. Ulteriurs animals da quests effectivs vegnan sajettads ordaifer il chantun, numnadamain en ils quartiers da stad da las populaziuns migrantas (Vorarlberg, Tirol, Vuclina, Tessin, Uri, Glaruna, Son Gagl, Principadi da Liechtenstein).

Per ademplir questas finamiras da regulaziun vegn la chatscha auta optimada vinavant. Las uras da sajettar da l'emprima emna vegnan prolungadas per ina mesa ura. Ils asils da selvaschina vegnan administrads en moda pli subtila en il senn da la proposta da l'Uniuin grischuna da chatschadras e da chatschaders da patenta (UGCP) cun far acziuns da disturbi intenziunadas e cun sajettar singuls animals sco er cun avrir parzialmain singuls asils da selvaschina. Cun la chatscha speziala vegn terminada la fin d'atun la regulaziun sut cundiziuns controlladas al dretg lieu e dal dretg temp.

La mancanza da quests 5000 tschiervs vegn percepida da la populaziun, independentamain, sch'els èn

vegnids sajettads durant la chatscha, èn daventads la victima d'in accident da traffic, èn vegnids stgarpads d'in luf, èn morts pervia d'ina malsogna u durant ina muria l'enviern.

Da princip obligà a la selvaschina ed al guaud

Igl è incontestà che la selvaschina tutga er en il guaud. Perquai ston vegnir tolerads donns vi da bostgs giuvens dal guaud sch'els na surpassan betg ina tscherta limita. La dimensiun dals donns sto però restar en in rom che po vegnir acceptà d'ina cuntrada cultivada. Quai vul dir en spezial che l'effect dal guaud sco guaud da protecziun na dastga betg vegnir reduci considerablamain. Bundant dus terzs dal guaud dal Grischun protegia cunter privels da la natira.

L'uffizi da guaud e privels da la na-

tira sco er l'uffizi da chatscha e pestga observan cuminaivlamain la situaziun dals donns en las regiuns en il rom da rapports regulars davart il guaud e davart la selvaschina. Actualmain vegnan 14 pertschient da tut la surfatscha da guaud duvrads uschè ferm da la selvaschina ch'ina regiuvinaziun natirala (autoregulaziun) n'è betg pli pussaivla en singulas regiuns. Dals bostgs giuvens vegnan magliads giu ils brumbels u lur scorsa vegn donnegiada uschè ferm ch'els moran directamain u cun il temp.

Questa cifra da 14 pertschient para dad esser pitschna a l'emprima egliada. Fatg èsi però che, sche las surfatschas periclitadas stuessan vegnir protegidas cun saivs cunter la selvaschina, chaschunass quai mintga onn custs da passa 2 milliuns francs mo en ils guauds da protecziun.

Novaziuns en las prescripziuns da chatscha

- ils temps da chatscha: glindesdi, il 1. da settember 2014 fin e cun dumengia, ils 7 da settember 2014, sco er glindesdi, ils 15 da settember 2014 fin e cun glindesdi, ils 29 da settember 2014, cun ina interrupziun il di da la Rogaziun federala ils 21 da settember 2014
- uras da sajettar prolungadas per mintgamai 15 minutas la damaun e la saira durant l'emprima fasa
- plan da prelevaziun per tschiervs: 4645 animals, da quels almain tschiervs
- tschiervs da curuna cun cornas sut 50 cm dastgan vegnir sajettads
- avertura parziala d'asils da selvaschina
- acziuns da disturbi en asils da selvaschina sin incumbensa dal UCP
- la perioda da la chatscha speziala: ils 9 da november fin ils 15 da december 2013
- unifitgà las taxas da prelevaziun per vatgas-tscherv sur e sut 65 kg
- il DCTS autorisescha d'augmentar ils plans da prelevaziun regionalmain

per 20 animals, sche las relaziuns da chatscha èn fitg bunas

- extensiuin dal project da pilot concerner la chatscha sin vadels-tscherv a la fin da la chatscha auta sin la Breaglia
- prolungà la chatscha sin chauraschamutsch a 17 dis (senza district da chatscha III)
- reduci per 1 kg il pais da chauraschamutsch che vegnan sajettadas per motivs da tgira
- stritgà or dal contingent supplementar ils chamutschs dad 1 onn che sa chattan sut la limita d'atezza
- extendi il project da pilot concerner mesiras reducidas da las cornas dals chamutschs sin parts da la vischnanca da Claustra
- spustà la limita d'atezza al Fläscherberg da 500 ad 800 m s. m.
- determinà in asil da muntanellas a Marguns
- chatscha da notg sin vulps, sin tais e sin fiergnas l'october er en la Val Schons
- chatscha sin utschels d'aua mo pli cun ballins senza plum